

tus genadig door Christelofen, die in." 22)

nadruk op, en, dat niet ig en zalig- we vragen den van de loof gemist

et vertrou- dat is aller- eenig ken- loof als van steunen op ik, dat ge- heid Gods". Men mag oor Luther al heeft hij valing allen sie en Apo- van Luther ennen en

et religieus Met nadruk afgewezen, geheel iets ware geloof Christus tot ik naar de achtig, geloof) was is genade in stigenis in Geest was ht religieus

hte van het in de open- verwachtte : God door kennen, de vaag weten God slechts od spreekt i paus wor- verwerpen : le conciliën, dat zij dik- ken hebben, riftplaatsen, in de woor- til ik niets geraden is, " 23)

de Heilige zijn eersten s Woord is Hij schrijft ament: „In ohannes en H. Paulus, rs, Efeziërs dat zijn de i leeren, dat e ander is Jacobus

ds een soort arlogenover, aats in den

s uitspraken swaar hand- n het „ware t is en het delijke ver- en met het echte hoofd- deerd moet den", wordt laten. 22)

ik vrij tegen- 1517 had hij 1517 zijn nog Hij meende den zijn op- temensch", steen is om sie CHRIS- de gehele : dan Chris-

ken te vinden.

ag. 1210, 1211.

, pag. 356.

W. A., 7, 838".

Wort, ein gut

materiëlijkheid,

it W. A. VII,

Kaspar Stephan

, 1903 en Otto

1902.

tus weten wil, 1 Cor. 2. Wat Christus niet leert, is niet apostolisch." 22a)

Niettemin moeten we oppassen, dat we te ver gaande conclusies trekken. „Daardoor, dat Luther de boeken van den Bijbel onderzocht, hoe zij Christus deden uitkomen, bracht hij in de tot dus- verre gelijke waardeering van den kanon een leven- dige gradatie. Dat was toen een religieuze daad. (Holl.) Tevens verwierf hij daardoor een zekere vrijheid tegenover de letter, die hem dicht in de buurt van ons, modernen, schijnt te brengen. Maar we moeten juist hier met moderniseering zeer voorzichtig zijn. Want, naast de vrijheid tegenover de Schrift, staat bij Luther, haar op het oog tegen- sprekend, een hoogst onmoderne, eer den M. E. verwante, gebondenheid aan de Schrift.

Hij, die er den nadruk op leggen kan, dat het er uitermate op aankomt, dat men Christus in de Schrift ervaart, kan tegelijk eischen, dat men een- voudig aan de Schrift gehoorzaamt, al gevoelt men er niets van, dat men haar bloot voor waar houdt." 23)

Zoo heeft Luther wel gegrepen naar de waar- heid omtrent geloof en openbaring, maar is hij tot het volle inzicht niet gekomen.

Dat is ook aan Zwingli niet gelukt. We vinden bij hem een merkwaardige congruentie van ge- dachten. Eenerzijds is hij ten volle leerling van Thomas van Aquino. 24) Dies leert hij de harmonie van aardse en bovenaardse wereld: en God kan niet de verborgen God zijn. 25)

Vanzelfsprekend is er dus voor Zwingli open- baring in de natuur. Tevens is Zwingli Humanist, Erasmusch Humanist. 26) En als Humanist heeft hij belangstelling voor de bron der kerkleer, de Heilige Schrift. En tevens is hij reformator, leer- ling van Luther, al ontkent hij dat zelf. 27)

Deze congruentie van gedachten heeft uiteraard bij Zwingli volle doorbraak van reformatische gedachten verhinderd. Niettemin, God heeft ook hem in Zijn genade willen gebruiken om aan het overblijfsel van Zijn verkiezing gunst te doen. Zoo kwam Zwingli bijv. tot het afwijzen van de Room- sche gedachte van geloof. Geloof is bij hem als bij Luther het vertrouwen op de barmhartigheid Gods, ongeschokt, vast en geheel en al. 28) Maar tevens is geloof bij hem het weten, dat de Heilige Schrift Goddelijke waarheid is. 29a)

Voor dat weten is hij zeer dankbaar. Al aan- vaardt hij kennis Gods uit de natuur, die kennis is onvoldoende en ongenoegzaam. Gelukkig, dat God Zijn Woord gegeven heeft. Hij aanvaardt de Heilige Schrift als Gods Woord. En dat is maar niet een formeel principe bij hem. Velen beweren, dat het materiële principe der Reformatie was de rechtvaardiging door het geloof en het formeel de autoriteit der Heilige Schrift, maar afgezien van het yage dezer onderscheiding, waarop Is. van Dijk reeds gewezen heeft 30), is ze ook nog onjuist. Materieel behoort tot het Evangelie, tot de ver- lossing, dat wij, die in ons zelf duister zijn, de waarheid Gods ontvangen hebben, en dat wij ons aan haar houden. Christus is ons geworden wijs- heid van God. 31) Alleen, hij behield zich theo- retisch het recht voor, zelf uit te maken, of iets in den Bijbel behoorde, ja dan neen. Zoo zegt hij in een debat naar aanleiding van Op. 5:7 — ik zou wel de getuigenissen, mij voorgelegd uit de Openbaringen, durven verwerpen, als ik meende, dat zij mij tegen waren, maar het is niet nodig. (Luther doet het niet alleen theoretisch, maar ook inderdaad: „Daarom besluit Jacobus niet recht, dat Abraham nu pas rechtvaardig geworden is door deze gehoorzaamheid." 32)

Calvin, die profiteeren kon van het morgenlicht der reformatie, kon in dezen verder komen dan Luther en Zwingli. We kunnen ons ontslagen ach- ten van een uitvoerige teekening van zijn gedach- ten. Het is maar al te bekend, hoezeer hij met Luther en Zwingli gevochten heeft tegen de Room- sche opvatting van geloof. Geloof is maar niet een voor waar houden van hetgeen de kerk zegt, —

33) R. G. G. III, s. v. Luther, pag. 1771.

34) Köhler, a.w. pag. 353; R. G. G. V, s. v. Zwingli, pag. 1755.

35) Damour, a.w. 18.

36) Vollenhoven, a.w. pag. 269, Seeberg, Dogmengeschiede, IV, 1, pag. 356.

37) Looft-Quast, De Dogmengeschiedenis, 1902, haalt, pag. 368 deze woorden van Zwingli aan: Ich hab vor und edth ein mensch in unserer gegne üts von des Luters namen gewüsst hat, angehebt das evangelion Christi zu predigen im jar 1516. En even verder: Lutheri nunc ferme nulla legimus, at, quae vidimus hactenus, in doctrina evangelica non putamus errare (uitspraak Juli 1520).

38) Seeberg, a.w. haalt aan: Fides enim est, qua nitimur misericordiae dei inconcussae, firmiter et indistracte, zie pag. 361, 362.

39a) Seeberg, t.a.p.

39) Dr Is. van Dijk, Verzamelde werken, I, pag. 157—225 (opstel over het beginsel der Hervorming).

40) Dr G. Oorthuys, Kruispunten op den weg der Kerk, pag. 95.

41) Oorthuys, a.w. pag. 26. Het behoort wel geen betoog, dat Zwingli de openbaringsbronnen der Roomsche kerk, paus en traditie evenzeer als Luther verwerpt. Oorthuys geeft vol- gend citaat onder meer: Aan dezen goudsteen Christus moet men aller menschen inzicht, raadslag en oordeel toetsen. Kleurt het Christus, zoo is het uit den geest Gods, en behoort de namen: vaders, concilies, gebruiken, traditie in het geheel niet. Maar kleurt het de eerst genoemde kleuren: vaders, concilies etc., dan is het uit God niet, pag. 95.

hoe bestrijdt hij de onjuiste opvatting van Augus- tinus' gezegde over het gezag der kerk, aangehaald in het vorig artikel, Instit. I, 7, 3 —, het is naar zijn bekende woorden een vaste en zekere kennis van Gods gunst tegenover ons (firma certaque di- vine erga nos benevolentia cognitio). 42)

Het geloof is dus voor Calvin allereerst kennis. Maar dan niet een bloot-intellectueel kennen, een kennen, dat liefde, vertrouwen wordt, een kennen, waaruit noodzakelijkerwijs het vertrouwen voort- vloeit. 43) En daarom is hier ook geen tegenstel- ling met Luther en Zwingli. Het speciale object van dit geloof is evenals bij Luther de belofte Gods in Christus, of Christus Zelf in het gewaad der Schrift, en de instemming des geloofs is ook bij Calvin meer cordis quam cerebri (meer een zaak van het hart dan van de hersenen), affectus quam intelligentiae (en van de gezindheid dan van het verstand, vertaling Sizoo); het geloof wordt elders door hem omschreven als firma et efficax fiducia (krachtig en werkzaam vertrouwen) en van de di- vine erga nos benevolentia cognitio heet het nog nader, dat ze per Spiritum Sanctum et revelatur mentibus nostris et cordibus obsignatur door den Heiligen Geest aan ons verstand wordt geopen- baard en in ons hart wordt verzegeld. 44)

Volkomen terecht heeft dan ook onze Heidelber- gische Catechismus in den geest van Calvin het geloof omschreven als kennen en vertrouwen, waarbij men niet natuurlijk de misvatting koeste- ren mag, alsof in het eerste gedeelte van vraag 21 het historisch geloof omschreven zou zijn — waar geloof zou dan zijn historisch geloof plus ver- trouwen —

Prof. Dr Honig wijst er op, dat de aangehaalde teksten reeds laten zien, dat de opstellers hier spreken van de kennis des geloofs, die wezenlijk anders is dan het historisch geloof. 45)

Intusschen neemt dat niet weg, dat Calvin meer dan de andere reformatoren den nadruk gelegd heeft op het ken-element, wat naar onze meening winst is. Winst is er ook in zijn beschouwing van de openbaring. Wel moeten we in aanmerking nemen, wat Prof. Bavinck in zijn Dogmatiek op- merkt, dat Calvin de oude tegenstelling tusschen revelatio naturalis en supranaturalis nimmer te boven kwam 46) (hij schrijft bijv. dat het verstand wel een kleinigheid proeven kan van de hoogere dingen) 47) en wel spreekt hij à la de Stoa van conceptiones, prolepseis, die aan alle menschen eigen zijn 48), maar verder wijst hij den juisten weg. Een kenwoord wordt: indien Adam niet gevallen ware. 49) Als Adam niet gevallen was, dan had de mensch genoeg gehad aan het natuurlijk kenver- mogen. Dan genoeg aan de algemeene openbaring, voor zoover God Zich daarin kenbaar maakt. Maar de mensch is gevallen, en al is hij niet te verontschuldigen door de scintillae, de vonkskens, „de mensch schiet in zijn natuurlijk vermogen tekort om tot de zuivere en klare kennis Gods op te stijgen." 50) Het blijkt, dat de menschen, wanneer zij van nature alleen onderwezen zijn (ten op- zichte der godskennis, want in aardse dingen heel aardig, Instit. II, 2, 13) niets zekers, onwrik- baars of duidelijk in hun bezit hebben, maar slechts aan verwarde beginselen gebonden zijn om den onbekenden God te aanbidden. 51) Eigenlijk is voor Calvin die geheele openbaring in de na- tuur maar een hypothetisch geval. Hoe scherp oordeelt hij niet over de voortbrengselen van 's menschen geest zonder openbaring in het Woord Gods, het zijn deliria (waaninnige denkbeelden), somnia (droombeelden), spectra cerebri (hersens- chimmen) 52), de menselijke geest is een fabrica idolorum, een werkplaats, waar voortdurend af- goden gemaakt worden. 53) Maar dat is geheel en al des menschen schuld. Zij houden de kennis Gods ten onder.

Gelukkig, God is rijk in barmhartigheid. God heeft ons een bril gegeven. We kunnen niet meer lezen van hetgeen in het boek der natuur ge- schreven staat, welnu, „zoals oude menschen met zeere oogen of ooglijders, of allen, die slechte oogen hebben, al legt ge hun ook 't schoonste boek voor, ofschoon ze wel zien, dat daar iets geschreven staat, geen twee woorden kunnen ontfleeren — maar nauwelijks maken ze van den bril gebruik, of ze lezen alles vlot en klaar — zoo verzamelt de Schrift de anders onklare gedachten over God in onze gedachten, verdriift de duistere nevelen en leert ons den waren God kennen." 54)

42) Nu zal de juiste bepaling van het geloof voor ons vast- staan, indien wij zeggen, dat het is een vaste en zekere kennis van Gods welwillendheid jegens ons, welke gegrond op de waarheid van zijn genadige belofte in Christus, door den Heiligen Geest aan ons verstand wordt geopenbaard en in ons hart wordt verzegeld; Instit. III, 2, 7, vert. Sizoo.

43) Daarom leidt de apostel uit het geloof het vertrouwen af en draait wederom de vrijmoedigheid (audacia); Instit. III, 2, 15.

44) Bavinck, a.w. IV, pag. 100. Hij verwijst voor de zaak des harten naar Instit. III, 2, 8, voor het werkzame en vaste vertrouwen naar Comment. op Rom. 10: 10 en voor het overige naar bovenaangehaald citaat.

45) Handboek van de Gereformeerde Dogmatiek, pag. 571.

46) Bavinck, a.w. I, pag. 315.

47) Instit. II, 2, 13.

48) Dr K. Schilder, Heidelbergse Cat. I, pag. 79.

49) Bijv. Instit. I, 2, 1.

50) Instit. I, 5, 15.

51) Instit. I, 5, 12.

52) Instit. I, 5, 15.

53) Instit. I, 11, 8.

54) Instit. I, 6, 1.

„Opoe"

(Uit het leven.)

„Gao nou mee, mins, we hebbe ommers alle booskappe!"

Een jonge vrouw trok kordelig aan den omslag- doek van haar veel oudere metgezellin, die niet tot weggaan van de avondmarkt scheen te bewegen. De karabies, welke schippersvrouwen bij het in- inkoop doen plegen te gebruiken, was tot den rand toe gevuld; waarom draalde moeder nu toch?

„Gao nou mee, mins, nao de skoit!"

De oude vrouw liet zich niet overhalen, ze stond tusschen een klunten menschen te luisteren naar iemand, die van een keukenstoel het woord voerde tot het volk. Met volle aandacht volgde zij het eenvoudige toespraakje tot haar dochter haar bits toevoegde:

„Gao je nou mee, 't is ommers niet van ons geloof, 't benne protestante, dat wete je ommers!"

De moeder verweerde zich: Niet van ons ge- loof? Die man spreekt ommers van onzen Lieven Heer? Leet main luistere, verstaot je?"

Van „onzen Lieven Heer te hooren", dat was voor het moederje heel veel waard. Dat ver- langen was in haar gewekt in den barren winter van negentig. Ze lagen ingevroren, weken lang, toen was een broer thuis of beter gezegd aan boord ge- komen met „zoo'n prachtig bijbeltje", waarin te lezen stond van een man, die vluchtte uit een stad die verbrand zou worden. Wat had die man niet beleefd op zijn tocht! Ze hadden niet met het lezen en het hooren kunnen uitscheiden in die roef. De zoon, die alleen het lezen machtig was, las hoofdstuk na hoofdstuk uit Bunyans vermaarde boek. Sedert was het de begeerte van de vrouw gebleven te hooren van onzen Lieven Heer.

Ze kwam terug, menigen Zaterdagavond, als de wind de zeilen van de kraampjes opbolde, als de natie sneeuw de voeten verkleumde, als het markt- publiek joelde en lasterde en vocht.

„Mins, wat zoek je er toch in die keel, ze loopen je nag lens onder de voet, je kraigt nag iens een slag met de gummistok!" maanden de kinderen haar af. Maar altijd was het antwoord: „Ik mot hooren van onzen Lieven Heer!"

Jaren gingen voorbij. De post op de markt werd niet langer door de evangelisatie betrokken, de politie had na eendeloze opstootjes het spreken verboden. Trouwens de vrouw woonde niet meer „in de skoit". Als weduwe huide ze in een schamel woninkje in een volksbuurt. Daar ontmoet ze op zekeren dag een kennis, die haar vertelt:

„We binnen nou op den griffemeerden weg, iederen Zaterdag komt een broeder bij ons thuis en vertelt ons van onzen Lieven Heer."

„Mag ik ook komme?"

Nu, dat mocht en de vrouw kwam. Ze vond er denzelfden spreker van de keukenstoel terug. Nooit is er getrouwer catechisante geweest dan deze tachtigjarige vrouw. „Opoe", zeiden wij soms, als het bitter koud was en de hoest door de oude borst scheurde, „Opoe, was nu vanavond maar thuisgebleven." Maar altijd was het antwoord: „Als ik hooren kan van onzen Lieven Heer, dan blijft ik niet thuis."

Hoe dankbaar was zij, als wij in gebed gingen en ook „Opoe" aan den Troon der Genade werd opgedragen!

„Ik hep raik genog 'ehad, meneer", was dan haar afscheidswoord.

De tijd kwam, dat de oude vrouw niet meer komen kon. Als in haar eenzaamheid het klokje van acht sloeg, dan stampte ze op den grond en zeide: „En toch bin ik bai je, meneer!"

Het werd slimmer met de zieke. „U moet be- diend worden" zei de juffrouw, die haar wekelij- sche ondersteuning bracht. Toen heeft Opoe ge- kozen, de meneer most komme, die haar iedere week van onzen Lieven Heer vertelde. Boven het geluid van de radio uit, welke de familie door liet spelen, droeg ik haar ziel op aan dien God, Wiens Woord zij gezocht had met al haar krachten.

Het was in de armen van mijn catechisante, dat „Opoe" ten slotte den geest gaf. Ze leed smarte- lijk, maar ze was bij volle bewustzijn. Haar laatste woorden waren: „De groete aan meneer en zeg hem, dat de poorten van den hemel openstaan..." „Opoe" had niet veel kenmerken. Met de stel- lende en wederleggende godgeleerdheid lag ze be- stendig overhoop. Maar zij had één heerlijk ken- merk: zij hongerde naar het Woord Gods.

En: Zalig zijn zij, die het Woord Gods hooren!

N. B.

God heeft ons verlost, en ons ware kennis ge- geven, ware kennis omtrent Hem en Zijn werken. Als we ons maar voortdurend en altijd door de Schrift laten leiden; niet maar eens even kijken in de Schrift en dan door ons zelf zien — altijd moet zij een leidsvrouw en een meesteres zijn — dan waar inzicht. 55) De Schrift wordt eenige bron voor